

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók ■ ■ ■

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokat és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

Pontos
kiszolgálás;
jutányos
árak!

Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz

Az ev. ref. egyházak szállítója,

Orgona - Harmoniumok,

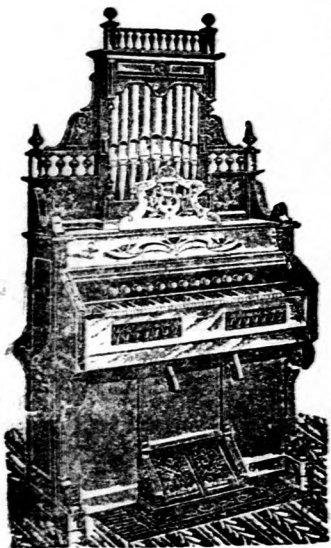
A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányu amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchíd-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes huros-, vonós- és fuvó-hangszereit, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányu (Rákóczi) Tárogató; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakzerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. Árjegyzék minden egyes hangszerről külön, kívánatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Debreceni Protosztáns Lap könyvnyomdája

elvállal mindennemű nyomdai munkát, u. m.

Táblázatokat, Alapszabályokat, Könyveket, Műveket, Bál meghívókat, Névjegyeket, Röpiratokat, Adó könyvecskéket, Lapokat, Termény-, Pénz-, Magtárkezelési ivatek, Lakodalmi kártyákat Stb.

Hirdetések felvételnek

a kiadóhivatalban.

Novotny Antal

harangöntőde és vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előtte meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgos harang hangban egyenlő 467 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyet nekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokat.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntette.

Zongorát, = = Pianinót

A leghiresebb mesterek gyártmányai sehol elcsóbban nem vehetők mint

Reményi Mihály-

nál m. kir. zeneakadémia szállítójánál Budapest, Király-u. 58. Hangolások és javítások csakis a legképzettebb szakmunkások által eszközöltetnek helyben és vidéken. Képes árjegyzék minden hangszerről külön-külön kérendő.

COLIBRI!!!

a világ legkisebb zongorája csakis

REMÉNYINÉL.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Riadóra !

Irta : Könyves Tóth Kálmán.

Föl csatára, küzdelemre
Csüggedetlen Kálvingárda !
Ha ma alszol leheverve :
Neved akkor pulya, gyáva !

Akármerre néztek körül,
Jobbra-balra szerte-széjjel,
Bércen, rónán szürke köd ül,
Még a nap is ködbe vész el.

Vajjon lesz-e vége ennek ?
Pirkad-e még feslő hajnal,
S kik nyomunkban utra kelnek,
Küzdenek-e ennyi bajjal ?

Felburjánzik a gaz, dudva,
Elfojtja a drága magvat,
Gonosz gázol, dulva-fulva
Szívet tépve sebet szakgat.

Elbódultan a mámortul,
Mintha lenne ittasodva :
Szűk agyába meg se fordul :
Nagy fának is lehet odva !

Tudatlanság, vak babona
Egyre terjed, egyre jobban ;

Fényes oltár az otthona,
Hol a vakhit lángra lobban.

Ha felszólal egy-egy bátor
S hirdeti az igazságot,
Megjárja e reformátor :
Csak úgy ontják rá az átkot.

Huszadik már ez a század,
Villámszárnyon jár az Eszme,
Az embernek vére lázad,
Mennyi küzdés kárba veszve !

Mintha jéggé lenne fagyva
A nagy többség szíve-lelke :
Felfogásuk léha, zagyva,
Szélvitorla — életelve.

Hitünk gyöngé és ingatag,
Hajtogatja könnyü zápor ;
Oly sok, ki téged megtagad,
Te lenézett, régi tábor !

Hamvadoz a hitbuzgalom,
Mely rombolva épít, alkot.
Kedvezőtlen az alkalom,
Hogy építsük az „egy aklot“ !

Más anyatej ápolt minket,
Magyar a vér s minden falat,
Idegenbe nem tekintget,
Ki velünk egy uton halad.

Nem nyugöz le cifra pompa,
Szabadon leng hitünk szárnya,
Nincs befogva vasjáromba,
Hogy lelkünk is odazárja.

Vakhit vakit, — haragra gyul,
Ha világít más szövétnek,
Vak lelkeket ejtve rabul,
Üzi őket a sötétnek.

Harsan a kürt : Riadóra !
Kálvin népe száll a sikra,
„Föl csatára ! üt az óra !“
Zászlajára ez van írva !

Ős apáink öröksége,
Ha vigyáztok résen állva,
Jó kezekbe lesz letéve,
Uj hajtást hoz régi pálma.

Ne aludjál hát leverve,
Nem lehetsz te pulya, gyáva.
Föl csatára, küzdelemre,
Csüggedetlen Kálvin-gárda !

Elnöki megnyitó

az O. R. L. E. 1909. szeptember hó 29—30-án tartott közgyűlésén. (Dr. Baltazár Dezső elnök.)

Mélyen tisztelt közgyűlés! A mi urunk Jézus Krisztus szent nevében szeretettel üdvözlöm a közgyűlés, valamint az egybesereglett érdeklődő közönség tagjait. E templomot, melyben tanácskozunk, történelmi idők nagy emlékei avatták kétszeresen szentté. A szolgaságból való szabaddalás, a haragvó fejedelem és letiport népe közötti egyesség nyitányát itt szerezte félszázaddal ezelőtt, a szokás szerint lázadásnak minősített igazság és bátorság lelke.

Az akkor itt jelen volt nagyok vágya, törekvése, célja, az áldozat, melyre készek voltak, a lélek, mely szólni, tenni késztetett, a sors, mely nekik osztályul jutott, a most megjelent kicsinyekével rokon. Világosságra vágyunk, szabadságra törekszünk, Krisztus szerinti új világot célzunk, áldozni készek, bátorság lelkével teljesek; törvényszentesítette jogainkkal, megillető igényeinkkel, természetes szabadságunkkal a mellőzöttség, kínos kötöttség árnyékába állítottak vagyunk mi is. Vajha az eredmény is szaporítaná a rokon-vonások szárait. Megvan a reményünk. Mert a mit a bátorság Isten nevében kezd s a kitartás abban bizva folytat, azt a siker előbb-utóbb megkoszorozza.

Kettős az erő, amely egyesületünk tagjainak eme szokatlanul nagy számát gyűjtötte egybe. Egyik tényezője a kegyelet, a mely a reformáció köszikla-apostolának: Kálvin Jánosnak fényes emléke előtt alázatos tisztelettel, termékeny felbuzdulással, tette kész elhatározással kíván áldozatot hozni; másik együttthatója az a nyomás, amely mindnyájunk lelkét hazánk, egyházunk s önmagunk aggasztó helyzetének láttán feszültségben tartja s nyugodni nem hagyván, tette kényszeríti.

Izgatók járnak körülöttünk. Maga a helyzet a nagy izgató s azok, akik akár tényükkel, akár mulasztásukkal felelősök a helyzetért. Ha hazánk sorsát szellemi, erkölcsi, jogi és anyagi felvirágozás biztos útján tudnánk; ha egyházunk belső közjogi életében a krisztusi szeretet szellemét, Kálvin alkotmányának alapelveit látnánk érvényesülni; ha a vezéri helyek szép kijelentései cselekedetekkel igazolva állnának előttünk; ha nem kellene joggal kételkednünk abban a biztosítékban, a mi törvény, abban az erősségben, amit a felelősségteljes állás ünnepélyes ígérete szokott jelenteni; ha erkölcsi méltatásunk és

anyagi helyzetünk mértéke állásunk jelentőségét és társadalmi diszét csak hasonlítólággal is megközelítené, vajjon lenne-e kedve közülünk bárkinek is családja, gyülekezete békés otthonából a sebekkel fizető közélet harcmezejére kiszállani és lenne-e hatalma oda vonni a többieknek százait. Az egyéni reá hatás scenirozó körén kívül az aggasztó helyzet mélyén rejlenek azok a sötét okok, amelyek másfélezer magyar kálvinista lelkész emésztő izgalomban tartanak. Ezeket az okokat kell megszüntetni, nem pedig az okozatot t. i. lelkünk szomorú háborgását könnyed gyanúsításokkal megítélgetni, visszakorbácsolni. Ha bölcs orvosként nem a tünetet, hanem a betegség kuffejét fogják gyógyítani, akkor a békeség várva-várt szelíd anyyala nyugodalmat csókol reánk s akkor ezt az egészséges nyugalmat nem lehet tőlünk semmiféle mesterségesen beoltott láz deliriumával elriasztani.

Az orsz. ref. lelkészegyesület helyzetét az állami és belső egyházi viszonylatban kell megítélésünk tárgyává tenni. Helyzetünk a hivatalos szempontból tekintve, sem egyik sem másik viszonylatban nem javult. Jobbiztonságot az államtól, erkölcsi támogatást az egyháztól, illetve azok hivatalos felsőségeitől kértünk és vártunk. Nem kaptuk meg annak a szellemnek természet-szerű eredményeképen, amely az illetékes tényezőket a konzervativizmus s ennek féltetvére: a reakció lejtőjén mind alább-alább vonja.

A kormánykörök bizonyos rétegeinek magatartásán legkevésbé sem csudálkozhatunk. A nemzeti szabadelvűség fellegrára nem is várhat segítséget onnan, ahol e kettős eszmény kiirtására készül keresztes háboru. Állampolgári jogunk egyesületi szabadságunk begátolása, a kálvinista papság egyetemében rejlő történelmi tisztesség megcsufolása egy láncszem abban a politikában amely a lelki zsarnokság diplomáciai központjától nyeri az instructiot. Egyesületünknek sohase jutott volna eszébe, hogy erejének, törekvésének legkisebb hányadát is vonatkozásba hozza a politika területével, valamint nem jutott volna egyházunknak sem soha, ha az ismeretes politikai koncepcio, mint politikai tényezővel nem bánt volna vele, s ilyen szempontból nem akarta volna a nemzeti és lelki halál kitervezett utjából, mint akadályt eltakarítani. Kivülről jövő kényszer sodor a politika nem vágyott területére. A kényszernek azonban engedünk s annak keserűségét elvisszük a nép legszélesebb rétegeibe is: józanítani.

Míg az állammal való viszonylatban, a klerikális reakció felül kerekedett irányzatából mat-

hematikai pontossággal hozhatjuk le az állami köteles oltalom és jogszolgáltatás megtagadásának magyarázatát, ugyanakkor megdöbbenő kérdőjelként kell megállanunk azon elbánás előtt, amelylyel egyházunk hivatalos vezetősége részéről találkozunk. Csak a kívülről jövő veszély mérvének figyelmen kívül hagyása, egyesületünk céljának, törekvései rugójának félreismerése s a hatalmi féltékenység indokolatlan előtérbe állítása adhatják meg a kellő magyarazatot. Pedig ma, amikor vészes helyzet legjellemzőbb signaturája képen a római kuria reánk recipiálta az állami önállóságnak, lelkiismereti szabadságnak, minden felfelé törekvő jogosult irányzatnak, belső békének es haladásnak, — sőt bátran mondhatjuk — a katolikus egyház nagy érdekeinek, történelmi ténységének, hivatása tisztességének veszélyét, ellenségét: a jezsuita rendet, ma már az egymás megértésének ideje nemcsak belül a református egyház kebelén, hanem országos kiterjedésben felekezeti különbség nélkül az összes liberális tényezők között nagyon is elérkezett. A konventnek alapszabályunkkal szemben tanusított s a kultuskormány tervszerű fogásának deferáló állásfoglalása immár megtermette az általunk előre megjósolt s tavalyi feliratunkban erőteljesen hangsúlyozott következményt a jezsuita rend, belkörü autonóm, egyházi recipiálását, minden állami beavatkozás és felügyelet nélkül. A konvent részéről a figyelmeztetés dacára elkövetett végzetes tévedés, részünkről a szerénytelenség nélkül hangoztható s a beállott következmény keserü elégtételével igazolt providencia egymással egybevetve, amott leszállithatná a szenvedett csalhatatlanság magaslatát, minket pedig felemelhetne a legalább minden állampolgárt megillető jogi méltatás szerény színvonalára. Ideje volna már a negatio merev álláspontjából kimozdulni és méltányolni, hasznosítani azt a nem csekély erőt, amely egyesületünkben a téllen pangás lethargiájából felébredve az angyal csapdosását megérezte s tett-vagygyal nemes buzgalommal igyekszik menteni a mi menthető.

Hogy mozgalmunk az ugynevezett „közpopok“ szürke világából indult, az csak természetes és távolról sem jelentheti azt, hogy nem jogosult. A jólét, gazdagság, hatalom sohasem volt reformok kiforraló ereje. Ezeknek a tényezőknek konzervatív ragaszkodása a létüket biztosító statusquohoz az egoista lélektan alaptörvényében gyökerezik. A krisztusi altruizmus nem közönséges mértéke kell ahhoz, hogy az alsó rétegek érvényesülésének jogosultsága felülről is elismerésre és rokonszenvre találhasson.

A tudomány és elmélet egész arzenálját felhasználta, hogy mozgalmunk jogosultságát letörje. De az élet, ez az örök igazság minden tudománynál és elméletnél nagyobb erő. Ezeknek kísérleti anyagul oda adja magát, de nem azért, hogy irányittassék, hanem hogy irányát, törvényét, azokkal megértesse, megtanítsa és tovább adva megtaníttassa. Az élet isteni mestere az Úr Jézus Krisztus a maga tudományával megtanít, megnyugtat minket, hogy helyes uton járunk. Nem a betűben, hanem a lélekben; nem a formákban, hanem a lényegben; nem az embereknek, hanem az Istennek engedelmességben hívánjuk hivatásunk kötelmeit betölteni ott ahol a betű, forma és engedelmesség békóba verné azt a szabadságot, amelylyel Idvezítőnk szabaddá tette az ő benne hívő lelkeket. De ha a keresztyén világnézet általános területéről a református egyház szűkebb életkörébe vonulunk vissza a védelemmel, ennek elméleti és gyakorlati szegyeletköveiből is megdönthetetlen erősséget tudunk magunknak építeni. A reformáció klasszikus földének: Genfnak alkotmánya, magának a nagy Kálvinnak a lelkésznek társaságáról írott apológiája: ezek a mi legközvetlenebb szabadságlevelünk, amelyekben meg is van az erő, hogy maguknak elébb-utóbb kivívják a tiszteletet, ha erre mi, a magunk egyénekenkénti és összes gyarlóságaival, tévedéseivel, szegénységével képtelenek vagyunk.

Álláspontunk tiszta: a minden állampolgárt megillető egyesületi jog alapján szabad társadalmi egyesület akarunk lenni, cselekvésünkben minden egyházjogi és hatósági vonatkozás nélkül: ennél fogva alapszabályunk megerősítéséhez a hivatalos egyház joghatóságának semmi köze. Ilyen minőségünkben állunk legtávolabb a külön egyházi rend gondolatától, amelynek körvonalai azonnal megjelenének, amint az egyház joghatósága az egyházi élet hivatalos szervévé avatna benünket. Ekkor már inkább lehetne beszélni „az egyház az egyházban“-féle helyzetről, amit logika sajátos fejtetőre állításával az ellentétes álláspont szóval és írásban perhorreszkál, valóságban pedig elő akar mozditani. Ha azonban egyesületünk a genfi alkotmány példáját követve az egyházhatósági elhelyezkedés útjára akarna lépni: jogi helyzetének megállapítását szabadságának körül bástyázását bizonyára nem az arra illetéktelen konventtől, hanem az alkotmányozó jogokkal egyedül és kizárólag felruházott egyetemes zsinattól fogná kérni. Addig is, míg ez elkövetkezhetik, elismertetésünkért az állampolgári jogok alapján következetes kitartással fogunk küzdeni s ha a kormány

velünk szemben követett eljárásának iránytűjét az igazság mages-sarka felé nem sikerül irányítani. sérelmünk orvoslásáért el fogunk záródokolni a kiralyi trón elé, ahonann sugárzott már mentő kegyelem, békítő igazság üldözött református lelkipásztorra is.

Ha a hivatalos világban nem haladt előre ügyünk, az életben a valóságban — amelyre legnagyobb sujt helyezünk, — örvendetes fejlődésről számolhatunk. A hév és az elfogultság, amely minden teremtő erejü kezdet bölcsője körül viharzani szokott, a két táborra oszlott lelkipásztorok között a kölcsönös méltánylás tárgyilagoss álláspontjának adta át a helyet. Ha már a kálvinista lelkipásztorok összeségének az az egy negyed része is, amelyik még nem érzi igazaink által meggyőzve magát, ott áll közel a kartársi szeretet összefoglaló otthonának határához. Vajha az onnan áramló varázs eltakarná mielőbb a kölcsönösen kijutott sebek fájó emlékeit s legyőzné azt a tartózkodást, amit az elmélet alapján tül-növesztett scrupulusok, mint akadályt állitanak a kölcsönös megértés utjába.

Azzal a materialisztikus vonással, amelynek a valóság feletti kidomborodását, mint vádat emelik ellenünk, megbékíthet mindeneket a szombaton kalászt szagató tanítványok s az őket igazoló ur Jézus példája. Megbékíthet az a pillantás, amelyet kinek-kinek a saját maga élete, lelke, külső és belső legközvetlenebb világa, multja, vágyai, törekvései felé is kellene néha-néha irányítani, amely pillantás a „ne ítéld, hogy ne ítéltessél“ Krisztusi intelmet felelevenitené. Megbékíthet az az igazság, hogy a szegénység számára filozófiát és mozaikot írni nem alkalmas helyek a paloták s hogy nem az a szó elítélő jelentményében vett materialista, aki mint a magyar kálvinista lelkész a maga és családja fájó nyomorúságából önerején, becsület utján, a törvény biztosította jog valóságához felfelé küzködik, hanem sokkal inkább az, akinek helyét a társadalmi beosztás szeszélye a mindennapi kenyér gondterhes ködös völgyin felül az ingyen jött jólét magasságában helyezi el és aki ebből a magasságból kiirigyel másokat.

Ha a mi materializmusunk vétke, vétkes a törvény is, vétkesek a törvényhozók, mert a mi materializmusunk csak annak a valóságára törekszik, amit a törvény biztosít. Ebből a biztosított jogból pedig nem engedjük magunkat kismémmiztetni, a vizet predikáló borivás zofizmaival, sem azzal a reánk oktrojálni akart szeméremmel, a mely az üres táskájú koldus tragikumához vezet.

Sikertelen marad az a törekvés, mely cé-

lunknak, erő kifejlésünknek egészét az anyagi célt szolgáló hányadba akarná bele erőltetni, hogy a lelki eszmények szolgálatának tisztességétől megfosztva a közelítés vészöfútásába kergesse belé. Mi célunk egészét szolgáljuk, Isten országának s benne magyar hazának, református egyházunknak nagy érdekeit. Magánérdekeinket is a közérdek fényében látjuk tündökölni, mert megtanultuk a történelemből, hogy a magyar kálvinista papság helyzete pontos kifejezője volt mindig a lelkiismereti szabadság és magyar nemzeti eszme erőmértékének.

Jelen kongresszusunk programja is amellett bizonyít, hogy a lelki élet és közérdek nagy kérdései dominálnak törekvéseink tárgyai között. A szoroson reánk tartozó anyagiaknak csak anynyi rész jut, amennyi minden életképes mozgalomban a természetes tényezők egyikét megilleti.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Az elmúlt esztendő történetét röviden így jellemezhetem. Sokat fáradtunk, kevésre értünk. Felette nagy volt az erő, amelylyel jogos és nemes törekvésünk szemben találta magát. A klerikalizmus, a maga enormis anyagi és raffinált szellemi hatalmával, egyetemes egyházunk legfelső képviselője s a vele egyetértő országos kormány a maga reakciós egyház-politikájával s mindenhova elérő apparátusával. Egyik oldalon ez az óriási hármassalliance, másik oldalon mi a kevesek, kicsinyek, szegények, kezünkben egyetlen fegyverrel, a magasságos Isten szent nevével. Érezzük, bevalljuk a külső eredmények csekélységét. Az Ur még nem látta elérkeznek az időt, hogy a maga erejét, a mi erőtelenségünkben végezze el. De ha a formák külső megalkotásához nem ajándékozott is erőt, az örök lényegben, a lélekben kitöltötte a maga erejét. Bensőbbé tette közöttünk a szeretetet, kiterjesztette annak hatását a hozzánk csatlakozottak, s közeledők alig remélt nagyszámú seregében. Adott türelmet elviselni a háboruságokat s kitartást hordozni a keresztet, amelylyel az ő szent fiának szabad szolgálata jár.

Amíg magunk között az egyességet meg nem szerezzük, amíg érzésben, gondolatban, törekvésben egygyé nem lesz minden kálvinista lelkipásztora ennek a hazának, addig nem is érkezik el az idők teljessége, melyből nagy sikerek áldása származik. Ha egyik kezünket a testvérviszály lelket szakgató kinja leköti, fél kézzel sokra nem mehetünk. Az existenciáért folytatott élet-halál harc tábor járása közben a pásztorális munka égető szüksége is tovább éhezik. Ezt a felséges hívatást a kínos közbevetések nem engedik termékeny hatással teljesíteni. Az embe-

rek megítélhetnek bennünket. Itélni könnyű. De igazán csak az Isten ítélhet meg, aki lát minden nyilván és titkon valókat.

Az Ő szent színe előtt állunk, nyugodt lelkiismerettel. Bátran az emberek előtt is. Utainkat jól meggondoltuk, azokat az emberek s a honpolgárok természetes szabadságával, hazánk érdekeivel, reformált egyházunk alapelveivel s — ami legfőbb — Isten törvényével egyezőknek találtuk, tehát folytatjuk is.

Programmunk: az eddigi alapokon a következetes küzdelem folytonossága.

Intő szó. Helmeccy József em. gondnok megnyitó beszéde.

Elmondattott Bicszádon a n.-bányai egyhm. közgyűlésén.

Tisztelt közgyűlés!

Utolsó összejövetelünk óta egyházi életünk borús egén nem láttunk világosságot, derült fényugárt. Nincs semmi jelenség, melyből szebb, jobb s boldogabb jövő képét rajzolhatnánk meg, sőt ha más felekezetek tömörülését nézzük, ha ezek nagy gyűlésein elhangzott beszédek fontolóra vesszük, azt kell hinnünk, hogy újra kezdetét vette a társadalomnak felekezetek szerinti széttagolása, hogy sokak lelkében és gondolkozásában újra életre kelt, urrá lett a felekezetiiség.

Régen készül a zivatar, úgy látszik kikerülhetetlenül nehéz küzdelmek előtt állunk. De Isten és nem elvakult, de gondolkodó tiszta fejű emberek előtt világos, hogy e harcot a protestánsok nem idézték elő. Kezdetét vette már az, az ellenünk szegzett klerikális irányzat felszínre kerülésével, folytatódott akkor, midőn hazánk politikai életébe bevitték a felekezet szerinti nagy csoportosulást, mikor a magas állami tisztviselő úgy jelent meg, mint egy felekezeti irány képviselője, ki minden ténykedésére reá nyomta a felekezetiiség jellegét, midőn a vallásügyi kormány kinevezésében minden előnyt a katolikusoknak nyújtott, nekünk pedig csak a mellőzés jutott.

Mi azonban midezdek dacára sem léptünk fel agresszív, mert azon ténykedésünket, hogy törvényes alapon nyugvó jogos igazságaink kielégítését hangosan sürgettük, hogy állami törvényeinknek felébe helyezkedő, a mi erkölcsi értékünket kisebbitő bulla visszavonását kértük, hogy a Clerikalismus fenyegető veszélyeit egyes lapok hasábjain szóvá tettük s a vitába megérésre váró eszméket is beleszórtunk s az állami élet egész vonalán való mellőztetésünkért felszólaltunk s ellene vagyunk annak, hogy a katolikus egyház továbbra is állam legyen az államban s az állami kormányzás felekezeti alapon történjék: azt agresszívitásnak tekinteni nem lehet, eme ténykedésünk nem harci riadó volt, de a jogos védelem önértékes megnyilatkozása.

Nekünk bölcs megfontolással a kocka elvetése

nélkül kell haladnunk. Az agresszivitás terére azért mind addig nem is szabad lépnünk, míg azt a végső szükség az önfenntartás ösztöne parancsolóvá nem teszi. Nem szabad pedig azért, mert ezt tiltja szent vallásunk, mely a szabadelvűség jegyében született. Ősi hagyományunk, mert a vallási türelmesség örökségképpen maradt reánk; a szeretet embertársaink iránt, mely Krisztusi parancsot a reformátusok mindenkor megtartottak s követtek.

Tiltja hazafiasságunk, mert az állam rendjét, melynek megerősítésére a multban erős kezekkel s szellemi kincseink tárházával mi is közreműködtünk, veszélyeztetni nem óhajtjuk, nem akarjuk.

Maradjunk tehát továbbra is a védelem korláta között.

De hogy ezen a téren sikert érjünk el, úgy ki kell tartanunk mindnyájunknak, phalanxképp kell tömörülni, egyesülni, mert a multak bizonyítják, hogy az egységben rejlik az erő. Ne engedjük a protestánsok emez erejét teljesen kisajátítani.

Meg kell szünni a visszavonásnak, viseltessünk nagyra-becsüléssel osztatlan ragaszkodással, teljes bizalommal protestáns nagyjaink iránt, kik egyházkerületünk élén állanak, mert ezen bizalom ad nekünk erőta további kitartásra, hiszen megmutatták, hogy állásukat nem méltóságból, de kötelességből viselik.

Fájdalmas érzéssel, elszorult szívvel kell azonban megemlékezni arról is, hogy nemcsak külső ellenség fenyeget bennünket, de belső bajokkal is kell küzdenünk. Gyengült bennünk az összetartozandóság érzete, a kálvinista öntudatra hivatkozunk, de nyomát alig látjuk; a protestáns áldozatkészség szünő félben van, vallási törvényeinkkel össze nem egyeztethető rideg önzéssel sürűn találkozunk, a nembánomság jelei mutatkoznak cselekedeteinkben. Ezek elenyésztetésére puritán erkölcsökre van szükségünk s hogy a visszafejlődést megakasszuk, nagy feladat vár reánk világiakra, a kik ha hivatkozunk az ősi hagyományokra, akkor mutassuk is meg tetteinkben, hogy az ősök méltó örökösei vagyunk e téren is.

Nagytisztelüt és Tekintetes egyházmegyei közgyűlés!

Kálvin Jánosnak, e tüneményes léleknek, csodaszerű bator reformátornak, vallásunk megalapítójának negyven évvel ezelő születése napját vallásos ihlettséggel, szent buzgósággal eltelve csak az imént ülte meg az egész világ reformátussága fényes ünnepei között Genfben, oda zárandokoltak hűveink e szabadságtól ihletett szent helyre. Ott mutatta ki a reformáció igazi, az egész világra kiható hatalmát és erejét. Ezen fényes ünnepek erősbitenek bennünket hitünkben, cselekedeteinkben, annak hatása alatt állítunk egyházainkban Kálvin-szövetséget, mely legyen forrása az összetartásnak, az egyetértésnek, a hitnek, a szeretetnek, a tiszta hazafiasságnak, a gyülekezeti élet fellendülésének. E tekintetben

pedig a feladat a tudás és kötelességérzés magaslatán álló lelkeszi karra irányul.

Nem mulaszthatom el, hogy egyházkerületünk vezérei a püspök ur és főgondnok ur ő méltóságai iránt érzett hálánknak, ragaszkodásunknak, tiszteletünknek kifejezést ne adjak egyházmegyénk nevében ez alkalommal, hogy Genfben eme világraszóló ünnepségeken részt vettek s ottani kiváló szereplésükkel a magyar kálvinistákra dicsőséget hoztak s azokat az egész világ előtt előnyösen ismertté tették.

Ez mindnyájunkat benső örömmel tölt el s örök hálára kötelez.

Ezek után szívből üdvözölve a teljes számban megjelent közgyűlési tagokat, működésünkre Isten áldását kérve, a gyűlést elnöktársam nevében is megnyitom.

TANÜGY.

A történelem tanítása új népiskolai tantervünkben.

A „Debreceni Protestáns Lap”-ban több ízben szóvá tetetett az új népiskolai tanterv tervezetének egy nagy hiánya, mely abban áll, hogy a történelem tanítását a III—IV-ik osztályból kihagyja és csak az V—VI-ik osztályban veszi azt fel. Természetes, hogy erre a legfőbb és talán egyedüli indok az volt, hogy az új állami tanterv sem követeli a történelem tanítását a III—IV-ik osztályban. Mindössze annyi gondoskodás történt az új állami tantervben a történelem tanításáról, hogy a III—IV. osztályban az olvasmánytargyalással kapcsolatban kíván némi ismeretet nyújtani a magyar történelemről. A mi népiskolai tanterv-tervezetünk pedig a magyar nyelvi utasításban, hivatkozván arra, hogy a III—IV-ik osztályban a rendes történettánc megszünt, a történelmi olvasmányok gondos tárgyalását ajánlja a tanító figyelmébe.

Jogosan felmerült tehát már a bizottságban azon aggodalom, hogy mivel az V—VI-ik osztályt a tanulóknak fele sem vegzi el, a tanulók nagyobb része minden történelmi ismeret nélkül kerül ki az életbe. Aggodalommal kell gondolni erre a körülményre nemcsak magyar nemzeti, hanem szorosabb értelemben vett református egyházi szempontból is, mert azt senki sem vonhatja kétségbe, hogy a vallásos érzés, református egyházunkhoz való ragaszkodás ápolása nem szorítkozhatik kizárólag a vallásórára és a vallástani tananyagra. A protestáns öntudat emelése szempontjából egyik leghatalmasabb eszköz volt a múltban is a magyar történelem tanítása, mert a magyar történelmet a magyar protestáns egyház történelme nélkül tanítani nem is lehet,

oly szorosan össze van forrva egyházunk történelme a magyar nemzet viharos multjával. A magyar történelem tanításának mellőzése megbocsáthatatlan hiba volna!

Örömmel hallottam a debreceni egyházmegye tanügyi bizottságának folyó évi szeptember hó 20-án tartott gyűlésén, hogy éppen a tanítók részéről hangzott el azon óhaj, hogy a magyar történelem tanítását a III—IV-ik osztályban nem szabad lett volna mellőzni, mert így a gyermekek nagyobb része egyáltalában nem tanul történelmet.

Nehéz a kérdés megoldása, mert az a tény, hogy az állami tanterv mellőzi, nagy súlyjal esik a latba. De szerintem éppen az adja meg a külön egyházkerületi tanterv létjogosultságát, hogy a hol magyar nemzeti és református egyházi érdekeink parancsolják, ott térjünk el az állami tantervtől.

Szerintem megoldható volna a kérdés a következő módon:

A történelem a IV—V-ik osztályban tanítandó életrajzi formában olyan formán, hogy a tervezetben az V-ik osztály számára kijelölt életrajzok egy könyvben feldolgozva taníttassanak. A IV-ik osztályban tanítandók a tervezetben 1, 2, 6, 8 pontok alatt és 10 pont utolsó részében felsorolt életrajzok (a kiegyezés és I. Ferenc József kora.) Az V-ik osztályban tanítatnának a többi pont alatt felsorolt életrajzok, a IV-ik osztályban már tanult tananyag ismétlésül szolgálna. Így az V-ik osztálynak aránylag nagy terjedelmű tananyagán is könnyűtenénk és elejét vennők annak is, hogy a tanulók nagyobb része a tervezet szerint nem tanulna történelmet. Igaz, hogy a IV-ik osztályban csak 5 életrajzot vennénk fel, de ezekben mégis a magyar történelem főbb eseményei vannak és szerintem ha keveset nyújtunk is, de eleget tettünk a fenti követelményeknek, mert felkeltettük a mult iránti érdeklődést. Már pedig akárhány egyszerű falusi ember van, a ki az érdeklődés felkeltése alapján szeretettel olvasgat olyan könyveket, melyek nemzeti és egyházi történelmünk egyes mozzanatait tárgyalják.

De meg vagyok győződve, hogy a jövő nemzedék nem olvas történelmi tárgyú könyveket, ha az érdeklődés alapjait már az elemi iskolában meg nem vetettük.

Állítsuk tehát vissza a tanterv tervezetében a népiskolai történet tanítását legalább is az általam jelzett terjedelemben.

Dr. Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Az alsószabolcs hajdúvidéki egyházmegye közgyűlése.

Szeptember hó 22-én tartotta egyházmegyénk őszi közgyűlését Debrecenben, melyen egyháziak és világiak teljes számban jelentek meg.

Gyűlésünket imádság után esperes ur nyitotta meg azzal a dus tartalmu beszéddel, mely egyházmegyei gyűlésünket mindenkor kiemeli a megszokott sablonos gyűlések hétköznapi keretéből.

Mint egy ujkori prófeta szózata harsog esperesünk riadó szava e megnyitókban, semmitől nem félő bátorsággal mutatva reá azon minden téren észlelhető közromlottságra, melynek szennyes hullámai olyan elemenszerű erővel ostromolják immár egyházi és vallásos életünknek különben is bomlásnak indult falait.

Elsőben is két régi, hü puritán jellemű, igazi tiszta kálvinista lelkületű lelkésztől emlékezett meg a megnyitó. Szücs Gábor tiszadadai lelkésztől, ki 40-ik, — és Pákozdi Lajos hajdunánási lelkésztől, ki 50-ik évfordulójához jutott el lelkipásztori működésének.

Istenem, mennyi szenvedést, félreértést, megpróbáltatást jelenthet egy ilyen évforduló.

Aztán ismét régiekről szólt a megnyitó. Régi leltűnt időkről, melyeknek négyszázados távolából ma is szórja reánk soha el nem homályosulható sugarait a keresztyénség egének ama csodálatosan ragyogó napja, ki édes apánk volt, Kálvin János.

Hallhattuk, olvashattuk e nagy férfiúnak jellemzését, méltatását már sokszor és sokaktól; de a szívnek olyan meleg érzésével, a léleknek annyi nemes gondolatával, az ő nagy lelke minden fenkölt tulajdonságait olyan igazán felmutatva még sohasem láttuk, mint esperesünk ajkáról.

„Vissza Kálvinhoz,“ — midőn befejezésül felhangzott az esperesi riadó, úgy tetszett, mintha szívünk és lelkünk megrázkódott volna, hogy lépje magáról azt a sok tulajdonságot, mely mindenhez méltó, csak Kálvin emlékéhez nem.

Majd, miután esperes ur a mai sötét napi politikának egyházunkra törni akaró klerikális, reakciós, vakondszerű munkájára a félre nem ismerhető igazság szavaival reá mutatott: távollevők számbavétele és az új tanítók eskütétele után megkezdődött a tárgysorozat lemorzsolása.

Tiszaeszlári kollegánk Török Vince a karcagi kisebb mezőkre hivatván el: távozásával az egyik jegyzői szék és dékáni állás megürült. Utóbbira Lökné professzora, bársonyos palástu Bartha László választatott el; mig a jegyzői szék a szokásos uton fog betölteni.

Egyházkerületi képviselők lettek, mint rendes tagok, egyházi részről Szabó Lajos, Jakucs Sándor; világi részről Kovács Gyula, Padrah Sándor. Póttagok, Veress Géza és Dr. Nagy Gábor.

Sok baj volt a genfiakat elragadó pacsirta ajku Bélteki Lajos hajduszoboszlói egyházával.

Van két nagyon régi, igazi megőrzésre meló kelyhek, melyek megromolván, a bölcös presbyterium olyanformán akart segíteni a dolgon, hogy a tulajdonjog megőrzése mellett átadja azokat a debreceni muzeumnak, mely viszonzásul csináltat helyettök két új kelyhet. Mint az ő szövetségben. Fogat-fogért.

Fellebbezés folytán egyházmegyénk elé kerülven az ügy, a nagy időket hirdető kelyhek az egyházi levéltárban megőrzetni rendeltettek. Ez volt az egyik.

És a másik. Államsegélyes tanítóinak fizetését bár az állami törvényszerinti 300 koronás lakbérhez egészítette is ki a szoboszlói egyház, de mégis csak 250 koronát akart fizetni, bár a konventtől e célra az egyházi és világi törvény szerinti lakberek közötti 50 koronás különbözetre fedezetet kapott. Egyházmegyénk természetesen a fellebbező tanítóknak adott igazat.

Nőnöveldei segélyt kaptak: Sebeők István, Mészáros Lajos, Bertalan Gábor lelkészek és Somogyi Gábor tanító 100—100 koronát.

Mig az államsegély így osztatott el: Ábrány: 100 kor; Mártonfalva, Acsád 60—60 kor; Dorog és Fitos Ferenc 50—50 korona.

Nyirábrány anyásításának véghezvitelére elnökség felhivatott. Egy újabb kongruás köztemető.

Jelentéktelen fellebbezések, ide nem tartozó mellékfoglalkozások, nagyszámu díjlevelek és kölcsönügyek letárgyalása után gyűlésünk az elnök, Dr. Baltazár Dezső esperes lelkes éltetésével véget ért dél után 1 órakor.

Utána zamatos eledellekkel és tósztokkal fűszerezett ebéd következett, hogy aztán a délutáni bírósági ülés után őszi találkozásunk e tanulságos és kellemes óráit ama reményteljes szavakkal rekesszük be:

„Viszontlátásra az Orle. kongresszusán.“

Ajtay Jenő
református lelkész.

A beregi ref. egyházmegye közgyűlése.

Közgyűléseinken megszoktuk már teljesen a sablonos referádát, „tudomásul vételt“. Ugy gondolom, hogy ennek az oka nemcsak az egyes tárgyak lokális jellegében, hanem abban is rejlik, hogy megbizunk teljesen a kipróbált kormányzói bölcsességben, hogy a tekintélyek, a tapasztalatokon alapuló „vélemények“ előtt szeretünk meghajolni. Ha valamikor mégis más-képen történik, ha nemcsak vita, de „hosszas vita“

is fejlődik ki valamely tárgy körül, úgy bizonyára annak mélyreható okának kell lenni.

Az e hó 8-án Beregszászban tartott közgyűlésünknek szintén volt egy ilyen tárgya. Bereg m. közig. bizottsága — nevezetesen — még július hóban tartott gyűléséből átiratot intézett az esperesi hivatalhoz, a mely részint „iskoláink egy része nem felel meg a kívánalmaknak. Míg az egyik rész kívánatosan és szépen fejlődik, addig a másik részben a tantermek szűkek, tulsufoltak, benne a tanítók a régi sablonok szerint tanítanak, az iskoláztatás lehet mondani csak a téli hónapokból áll, a mulasztás sok, az eredmény a legtöbb helyen semmi. stb.“ Ha már az esperes is azzal közölte ezt az átiratot az egyh. előjárósággal, hogy az „arcpirító”, csak természetes, hogy e felületes, a legnagyobb részben valótlan tanügyi referáda felett — ha van önértékünk — nem térhetünk egy könnyen napirendre. Bertók B. volt az ügy referense. Határozati javaslata egészen más az e. m. lelkészi értekezlet által elfogadott, a gyűlésre felterjeszteti határozott javaslatnál, nem kívánja tartani az elvet, hogy „a milyen a mosdó, olyan a törölköző,” keztyűs kézzel bánik a dologgal.

De még így is egy pár kifejezés nem tetszik egyeseknek, Vigvári Mihály, Kallós Tivadar, Sütő Áron, Pap János, Bary Sándor, Boros Sándor az eredeti szöveget partolják, Várady Gy. e. m. gondnok, Szabó Albert, Szeles Károly, Patay András az esperes még szelidebb hangú javaslatát. Az utóbbinak azon kijelentését, hogy ő mint főispán a gyűlésen elnökölt, hogy a közig. bizottságnak ezen átirattal eszébe se jutott sérteni, concedálta ugyan a közgyűlés, de viszont tény az is, hogy ennek a sérteni nem akarásnak más formát és stílust kellett volna választani. Szó sincs róla, mintha nem volnának nálunk is bajok. De ebből mi soha nem csinálunk titkot, e. m. gyűlési jkveinkben evenként fel vannak tüntetve nemcsak a jók, hanem a rosszak, hanyagok, a tulsufolt iskolák is. Például ép ezen a gyűlésen lett előterjesztve a tanügyi bizottság jelentése alapján, hogy Ugornya-Gergelyiben, Új Dávidházán B.-ujfaluban, Tivadar, Cs.-papiban, Gulácson, Atyában, tehát 8 egyházban a tanítás nagyon gyenge, a mulasztás sok, hogy egy helyen egész éven át 129-en nem járnak stb. szóval nevén nevezzük a gyermeket. De beszélni „egyrészt”, a mi alatt háromnegyedet, — legkitünőbb tanítóink iskoláját is lehet érteni, — ez ellen kötelessége volt e. megyénknek tiltakozni, figyelmébe ajánlani a közig. bizottság tanügyi referensének azt, hogy nálunk osztatlan népiskolák vannak, egy tanítónak nem 30—40, hanem 90—120 gyermeket kell tanítani sokkal több tananyagra, s hogy iskoláinkat evenként kétszer meg szoktuk vizsgálni, s ez alapon önértékkel és büszkén állíthatjuk, hogy iskoláink megfelelnek az „ál-

talános színvonalnak” és annak, „a mit a magyarság kulturális érdeke megkíván.

Az esperesi időszak jelentéséből kiemeljük a következőket: A belhivatalnokok közül elhaltak: Szikszay Kálmán r.-ujfalui lelkész és Kun István kigyósi kántortanító. Eltávozott Kálmán Béla halábori lelkész. Sütő Miklós kajdanói, Tariska Lajos balazséri lelkészek helyet cseréltek, Rácz Jenő vajszlói s. lelkész Ugornyára rendes, Biró Béla Naményba, Angyal Viktor Tivadaron, Sipos Imre Vidon s. lelkészekül, Kosztolenszky Vilmos B.-Rákoson, Baán János Cs.-papiban tanítókul megerősítettnek. Gelénes, Bátyu, Szernye (80 százalék egyházi adóval) templomot építenek. Darócz 4000, Csetfalva 1900 kor. tökesegélyben részesültek.

Tekintettel arra, hogy egész adócsökkentésünk nem törvényen, hanem költségvetésen nyugszik, s hogy az új, az iskoláztatást ingyenessé tevő népiskolai törvény kártalanítani fogja a fentartó testületeket, így azon összeg, melyet most iskolai célokra kapunk, felszabadul, fordítható lesz egyes proventualéknak magasabb árban való megváltására: az új díjlevelek kiállítására e. megyénk a kerülettől 3 évi haladékat kér.

Vásáros-Naménynak 10,000 kor. N.-Bégánynak 16000 kor. építkezési kölcsön felvételére az engedély megadatott. A belhivatalnokok fizetése a jövőben a polgári év szerint fog kiadatni. Szabó Pál v.-naményi lelkésznek betegségére való tekintettel fél évi szabadság engedélyezett. Kálvin emlékére iskolai ünnepélyek tartandók, és e. m. „Kálvin alap” fog létesíttetni két, a beregszászi és munkácsi főgimnasiunban járó jó, vallásos ifju jutalmazására. Gergelyinek iskolája államosításához az engedély megadatott egy . . . nagy kérdőjellel. Az történt nevezetesen, hogy a két év óta huzódó ügy megoldását az állam nem tudván tovább várni, megkötötte a szerződést a községgel, és így könnyen megtörténhetik, hogy az egyház elesik mindazon előnyöktől, melyeket kellő időben szerződésileg biztosíthatott volna.

Volt még egy érdekes tárgyunk, a melyet fontosságára, különleges voltára való tekintettel maga a mindent szíven viselő e. m. gondnokunk referált, — tette minden kérés nélkül is, — lehet mondani személyes ügyévé. A gáti református egyházban, immár négy éve, a polit. község azon feltétellel adta át a Lorántffy Zsuzsanna által adományozott, másfél milliót érő törzsvagyont az urbéres közönségnek, hogy tartozik abból a református egyháznak a proventualék, a község által emberemlékezet óta teljesített kötelességek (32 öl fa, 300 kor. éviségély) megváltásául 100,000 koronát adományozni. Ezt a közös megállapodást sok huza-vona, felebbezések után a mi Tisza Istvánunk akkori belügyminiszter helyben hagyta még pedig 48 óra alatt, a 100,000 kor. az urbéres közönség birtokára be is kebelezetett. A kifizetésre nézve a földmivelésügyi miniszter

ur 1906-ban akként döntött, hogy a rendkívüli fahasznalat utján befolyt 400,000 kor.-ból kifizetendő a) az egyház 100,000 koronája, azután az urbéreseket terhelő b) c) d) terhek. A 3 utolsó ki lett ugyan fizetve, de az első, dacára annak, hogy 3400 kor. híján a pénz megvan, ma sem. Nemcsak, hanem legujabban kiadattak a Darányi rendeletével teljesen ellenkező, Mezőssy, min. tanácsos és fő erdőtanácsosok aláírásával ellátott min. ukázok, melyek ezt az adományt alapítványnak minősítik, jogi természetének megállapítására bekívánják 35, száz helyen levő iratot, alapító levelet, szakértők, bizottságok, egyházi és világi férfiak meghallgatását . . . az emberi kor legvégső határáig. Érezte mindenki, rámutatott a referáda is, hogy ez egyszerű hatalmaskodás, vegyítve személyes animozitással, hogy az egész dolgot egy parányi jóakarattal, meggyőzve a rosszul értesített pápát, el lehetne intézni. Miután ezért a célért főispántanácsbíráknál az egyház siker nélkül interveniált, egyik tanácsbírák azt indítványozta, hogy Bárczay Sándor orsz. gy. képviselőt, tanácsbírákat kérjük fel közbenjárásra; Simon Andor tarpai lelkész pedig igen helyesen azt, hogy mint sérelem terjesztessék fel az egész ügy a conventre. A cél a „mielőbb,“ a huza-vona végetvetése lévén, e. m. gondnokunk kéretett fel, hogy járjon el a miniszteriumban személyesen ez ügyben. Hisszük, hogy lesz is sikere, különösen, ha gr. Tisza Istvan hallgathatná még egyszer a kérelmet.

Bírósági ügy 3 volt; két közigazgatási és egy feyelmi. Ez utóbbi ítélete nagyon szomorú, amennyiben a bíróság a beszámíthatatlan állapotban levő gecei lelkészt hivatalvesztésre ítélte.

Szernyeparti.

A segédlelkészi állások jövedelmének kiegészítése.

A vallás- és közigazgatásügyi miniszteriumnak a konventi elnökséghez a segédlelkészi állások jövedelmének kiegészítése tárgyában még f. évi június hó 24-én kelt 63423 számú intézvényét a következőkben közöljük olvasóinkkal:

„A református conventnek f. évi április hó 21-én 3318 sz. a. kelt nagybecsű előterjesztésére van szerencsém a következőket közölni: Mindazon igények teljes kielégítésére, a melyeket a református egyház a segédlelkészi állások jövedelmének állami kiegészítése tekintetében az 1909 évi XIII. t. c. alapján az államkincstárral szemben támaszthat, a conventi elnök kezében 1908 évi január hó 1-től kezdődő hatállyal évi 115,000 k. általányt engedélyezek a következők megjegyzésével:

1) Ez általányból mindenekelőtt megfelelő jövedelmi

kiegészítésben részesítendő azon segédlelkészi állások, melyek intézményszerűleg 1908 évi január 1-je előtt szervezve voltak és az ezen időpontot megelőző 3 évfolyam alatt vagy legalább annak nagyobb részén át tényleg be is voltak töltve.

2) Amennyiben ezen szükséglet kellő kiegészítése után fedezet marad rendelkezésre, az:

a) Oly segédlelkészi állások jövedelmének kiegészítésére fordítható, a melyek ha nem bírnak az előbbi pontban körülírt kriteriumokkal, az 1908 évi január 1-je előtt létesítettek és pedig nem a lelkész kényelmére.

b) Ha az évi általánymaradványból e szükséglet kiegészítést talált és további fedezet áll rendelkezésre úgy abból a szolgálatképtelenné vált és nyugalmazott lelkészek, továbbá a lelkészi özvegyek és árvák mellé alkalmazott segédlelkészek támogathatók.

3) Az új állandó kápláni állás jövőre csak az egyetemes convent előterjesztésére azon esetben részesíthető fizetésekiegészítésben ha annak szervezését az 1909 évi XIII. t. c. 2 §-ának 3 bekezdése értelmében a vallás és közoktatásügyi miniszter indokoltnak elismeri. Az elismerés addig, míg az általány fölösleget mutat, nem ad általányt arra, hogy az illető segédlelkészi állás számára szükséges állami jövedelmi kiegészítés fedezhetővé végett az állami kincstárból az általányon felül bármi is igényeltessek.

4. Püspökök és esperesek mellett rendszeresített kápláni állások nem tekintendők az illetők kényelmére szervezett állásoknak.

5) Szolgálatképtelen nyugalmazott lelkészek, lelkészi özvegyek és árvák mellé az egyházi felsőbb hatóság által f. évi július hó 1-ig ideiglenesen rendszeresített kápláni állások után évenkénti maximális 500—500 kor. továbbra is folyósítható.

6) A törvény korlátain belül természetesen érintetlenül marad az egyházmegyék és egyházkerületeknek azon joga, hogy a káplántartási jogot és kötelességet megállapíthassák, de mindaddig, míg a segédlelkészi állások jövedelmének állami kiegészítése általány utján történik, a fizetésekiegészítésre való igények és az igény méretének, illetőleg káplántartási díjnak az adatok elbírálása utján való megállapítása kizárólag az egyetemes conventi congruabizottság joga, mely így az összes szükségletet és rendelkezésre álló fedezetet számításba véve, egyedül hivatott arra, hogy a kiadásokat az évi általány keretében megtarthassa.

7) Intézményszerűleg létesített állandó kápláni állásoknál, úgy szintén, ha kellő fedezet van, egyéb nem a lelkész kényelmére létesített állásoknál is a beigazolandó tényleges fizetés lesz maximum 1000 kor.-ig kiegészítendő; a püspökök, esperesek, szolgálatképtelen és nyugalmazott lelkészek, lelkészi özvegyek és árvák mellé az egyházi felsőbbhatóság által rendszeresített és

rendelt kápláni állások után a káplán által élvezett teljes ellátás 500 kor.-ban számíttatván, a pénzfizetés maximuma évenként 500 kor.-ban állapítható meg.

8) Segédlelkészi díj, illetőleg kápláni fizetésekiegészítés csak azon időre állapítható meg, amikor az illető segédlelkész szolgálatot teljesített, a mely körülmény minden alkalommal esperes és püspök bizonyítványával lesz igazolandó.

9) A fedezet korlátain belül egyenlő mérvig jogosultaknak mindenkor egyenlő mérvig terjedő díjak adandók.

10) Az évi talány felhasználásáról évenként okmányolt számadás mutatandó be a vallás és közokt. miniszternek, aki megengedi azt, hogy a netaláni pénzmaradvány, a jövő évi számadásba bevételkép átvitessék.

Budapest, 1909 évi június hó 24-én.

Apponyi s. k.

Az itt foglalt kijelentések és elvek szemelött tartásával kellett az országos konvent kongruabizottságának a kezéhez utalt átalányból kiosztani visszamenőleg is 1908 jan. 1-től 1909 jun. 30-ig terjedő időre a fizetésekiegészítéseket. A dividálás munkája sok ideig vajudott. Ez a kesedelem annál érzékenyebb károsodást vont maga után, mert a kongrua-bizottság az újabb kiegészítésbe bevont ugynevezett intézményes segédlelkészi állások ügyének ellátását kontaktusba hozta a kongruas állások segédlelkészt tartani kényszerült rendes lelkészeinek káplántartási segélye elintézésével. A kongruabizottságtól kibocsátott utalványozás, miért, miért nem, sok téves utalványozást hajtott végre. Nincs időnk most részletekbe menni; annyit azonban látunk, hogy — legalább a jövőre, — igen nagy körültekintést igényel ennek a fontos ügynek a kezelése, hogy mindenek jó rendben és ékességgel történjenek s a méltányossági tekintetek mindenkor megérdemelt figyelemben részesüljenek.

Az Orle. kongresszusa.

Az apostolok gyűlése volt ez. A magyar református papoknak, az evangélium hirdetőinek összejövetele Debrecenben a kálvinista Rómában.

Ezernél többen jelentek meg a hívó szóra, hogy bizonyosságot tegyenek arról, hogy sem mélység sem magasság elnem tántoríthatja őket a kitűzött céltól, mely a magyarság regenerálása az evangélium alapján. És a nagy szám felelet az állam hamis sáfárainak, akik az Orle. mozgalmát szűk mederbe akarták bevezetni s mint valami benső ügyet kezelteni. (Az Orle. a magyar reform. papok sorsának javítását sem akarja ugyan szem elől téveszteni, de a magyar államban és a magyar társadalomban, és ezektől nem akar semmiképen sem elszakadni.) De ez a felelet a hivatalos egyház aggodalmaskodó vezér embereinek is. Ha gátolják a lelkészek természetes és törvényes törekvéseit, csakugyan szembe

kerülünk egymással s az a veszedelmet, amelytől félnek, önmaguk idézik elő.

De miért ez a végzetes rövidlátóság és makacsság? Ezer lelkész jelenléte, ezerhatszázon felüli református lelkésznek az Orle. egyetemes elnöke eléggé magyaráz s az a körülmény, hogy ez az egyesület eddig semmiféle hatalmi kérdésbe nem avatkozott bele s hogy az alkotmányos törvényes egyesületi jog alapján áll, minden aggodalmat eloszlatna. Az Orle.-ban az egyetemes egyháznak egy nagy ereje és támasza ajánlkozik, miért nem használják fel s miért keltik fel a veszedelmet.

De most nincs szó erről, hanem kölcsönös megépülésről, a Léleknek felséges megnyilatkozásáról, a reformátói szellemének újra ébredéséről, mely előtt a külföldi kálvinisták illusztris képviselője Doumergue is meghajolt. Hatalmas tapsvihar fogadta a nagy tudóst az Orle. gyűlésén, ahol Bartazár Dezső elnök üdvözölte. Az üdvözlésre Kálvin történet írójának ajkai elragadó szavakra nyíltak s e szavak mindannyiunk szívébe utat találtak. Méltó ezeket itt is ismételni úgy, ahogy azokat a francia előadás után dr. Kovács István tolmácsolta:

„Végtelen nagy örömmel szolgál — ugymond — hogy ezt a hatalmas papi táborot a francia lelkészek nevében üdvözölhetem. Soha életemben még ennyi lelkészt együtt nem láttam. Az Isten áldása kísérelje munkájukat.

S mivel most alkalmam van szólan. Önökhöz, beszámolok azokról az impresszióimról, amelyeket magyarországi utamon nyertem. Öszintén mondhatom, hogy a magyar Kálvinizmus egyetemessége mellett a nemzeti eszmet juttatja érvényre. Az Önök egyháza ismeretes a hazafiságról és ez nem új a kálvinisták előtt. A világtörténelem mutat fel számos példát. Ott vannak például a hollandok, vagy felemlitem a hugenottákat.

Azonban a hazafiság nem jelenti a külföldi nemzetek gyűlöletét. Kálvin éppen a ellenkezőjét tanította. És Önök nem lehetnek máá érülettel a külföldi reformátusok iránt, mint szeretettel. Az Önök ifjai külföldi egyetemeken tanulnak s gyakran tapasztalhatták más nemzetek szeretetét.

Az hozott engem ide, ami Önöket Debrecenbe összegyűjtötte, hogy a választófalat leromboljuk s testvéri szeretetben egyesüljünk. Kívánom, hogy a magyar kálvinista lelkészi kar és egyház legyen erős abban a nagy küzdelemben, amely előtt áll.”

Az ősz tudóst beszéde befejezésével zajosan megéljenezték.

A genfi ünnepélyekre az Orle meghívót kapott, a kormány elismerte és fogadta küldötteit, a hivatalos egyház is, melynek vezetési közül sokan az Orle. is tagjai. Még az országgyűlés elnöke is szóba állott velünk. A M. P. I. T. a Vallás egyenlőségi szövetség, a Kálvin szövetség, a Belmissziói egyesület karöltve kíván velünk eljárni. Itt van a lelkészek kétharmada, miért késlekednek mégis azok, akiket illet, a félreértés eloszlásával.

A kongresszus tagjai jórészt már kedden megérkeztek a fellobogózott városba. Délután 4 órakor volt a választmányi gyűlés, mely a határozati javaslatokat bírálta felül s állapította meg. A tagok alig fértek be hajduvármegye székházának gyűléstermébe. Késő este oszlott szét a gyűlés és kezdődött az ismerkedési estély. Az Orle tagjai a városi nagy vendéglőnek a dísztermét, mellékhelyiségeit, s a földszinti termeket is mind

megtöltötték. Itt megmozdulni is alig lehetett, a gyűlés szokatlan méretei már itt jelentkeztek. Kitűnt ez a szerezdai alkalommal, amidőn a híres nagy-templom is alig tudott bennünket befogadni. Kiss József pápai eszperes Orle elnök volt az ünnepi szónok. Kálvin predikációja egyike volt a leghatásosabb templomi beszédeknek. A kántus szépen énekelt. Akárcsak mi anno dazummal. Hát még a közének, 1000 pap zugta a felsécat betöltő menet a Kistemplom felé, hol a „Te benned biztunk“ . . . éneklése után a gyűlés fontosabb eseménye történt: dr. Baltazár Dezső elnök üdvözölte az Orle tagjait és mondta el hatalmas elnöki beszédét. Ezután következett a Doumergue féle jelenet, mely után Eröss Lajos a tiszántuli egyházkerület püspöke értekezett a genfi reformációról, Kálvinnról és a lelkipásztori hivatásról a Kálvin művei alapján. Fokként növekedő tetszéssel hallgattuk ezt a rendkívül érdekes munkálatot, mely egészen új s nem közismert részleteket mondott el nekünk a nagy reformátorról. Hatalmas tapsvihár zúgott fel a másfél óras eladás után, mely a Kálvin szellemének hozott méltó aldozat vala. Az emelkedett hangulatba méltán illett bele Szuhay Benedek ünnepi ódája, mit maga a szerző adott elő.

Ezzel véget ért az ünnepi rész s kezdődtek a szorosabban vett gyűlési ügyek. Titkári jelentés, mely meleg hangon emlekezik a kolozsvári választmányi gyűlésről és Kenessei Béla püspök, a fakultás tanárainak s a kolozsvári egyházmegyének előzékeny vendégszerető magaviseletéről. Elmondja az alapszabályok odisszeaját, ismerteti a gyűlés programján lévő tárgyakat s beszámol az Orle mult évi tevékenységéről.

Szondy Géza kisperegi lelkész az alapszabályokról referált. Újlag felterjesztettek.

dr. Kovacs Istvan beszélt a lelkész feladatáról a társadalomban és javaslatot terjesztett be azirant, hogy a szociológia a theologian taníttassék. Elfogadtuk.

Veress Jenő a lelkészképzés reformjáról szólott. E tárgyat napirenden kell tartani. Három órakor volt az ünnepi ebéd, az az ebédek. Mert nem volt olyan terem Debrecenben, mely e roppant és lelkes közönséget befogadhata volna. Minden teremben az Orle. tagjai ebédtek és toasztoltak nagyon szép beszédekkel mondotak, különösen Janosi Zoltán s a kit mindenki óhajtott hallani. Délután volt a Bocskay szobranak megkoszoruzasa és a galyarabok oszlopa előtti hódolás. Este belmissziói estély, melyen a Vargha Gyulané előadása razta meg a lelkeket. Itt láttuk viszont Szabó Aladárt az új irány apostolat. Üdvözöljük azért, hogy eljött közénk. A nagy ügynek, melynek apostola, jóakarókat szerzett közöttünk is. Megértettük, hogy ha ezek a tehetségek ki mennek az emberek közé, az utcára, csudákat művelhetnek.

Ez a belmissziói este (de volt reggel is másnap) szintén jelent valamit mind a két félre nézve és forduló pont az Orle életében. Ime ha magunkra hagynának, tudnánk mi nemcsak a jezsuiták dolgával foglalkozni és a nagy egyház politikai kérdésekkel. Bár azokkal foglalkozni sem bűn, hanem sokszor elkerülhetetlen dolog. Felemelt érzésekkel távoztunk el a kollégiumból, hogy este a színházban ismét össze találkozunk. A tanítónőt adták. Bródinak ezt a híres darabját se hallgatta végig még ilyen lelkes közönség. A barna arcu falusi papok, papnák, papleányok szépen festettek abban a kellemes színházban, melynél ma se igen van különb

a vidéken. Másodnapra maradt a tárgysorozat legnagyobb része. A 48. XX. dolga, a Magyar közös bevásárlási-szövetség s a többiek. Ki tudná ezeket előszámlálni. Az Orle.-ben a tettvágy lázas izgalma mindenkinek a lelkét elteli. Mindenkinek van eszméje, mindenki hasznára kíván lenni a köznek. Lassan higgadt le ez a buzgó áradat, melyet nagyon felkellene használni a maga helyén. Jövőre azonban kívánatos, hogy a tárgyakal a megyei lelkész egyesületek is foglalkozzanak. Így kis és nagy dolgok, sokszor egyszerű ötletek is, mind a plénum elé kerülnek. Ember legyen aki egy ezer főből álló gyűlést el tudjon vezetni, annyi sokféle tárgy, határozati javaslat közt el tudjon igazodni. És dr. Baltazár Dezső épen ilyen ember. Mindent figyelemmel kísér, a tanácskozási szabályok felett hiven őrködik, utba igazít, ahol kell; korlátoz, ahol muszály s irányt ad, ahol holt pontra ér a tanácskozás. Neki köszönhető az Orle. nagy sikere, a debreceni gyűlés s a hozott határozatok. És én mégis nem ezekben találok fel az Orle gyűlés fénypontját, hanem a testvéri találkozásban, a Doumergue megjelenésében, az elnök beszédében, az Eröss Lajos püspök szereplésében. Ezekre lehet még igazán büszke a mi szeretett elnökünk, akinek itt is szívből kívánjuk, hogy soká éljen.

A gyűlés tárgyai nagy fontosságú dolgok, a hozott határozatok súlyosak, az állásfoglalások okosak és nagyhorderejűek. Mindennél nagyobb azonban a szeretet, melyben erősödtünk. Régi barátok, volt iskolatársak ismét össze találkoztunk. Egymást soha se ismert lelkek baráti szent frigyét kötöttünk. Mindnyájan egy lélekkel, egy szellemmel teljesedtünk és erősödtünk a hitben s abban a ki a fő, a Krisztusban. Ez az erő hozta közénk a genfi kálvinisták, a külföldi reformátusok követét. Ezért ünnepeltük, a mi büszkeségünket Eröss Lajost, a tiszántuli kerület püspökét. Ezért tettünk el hittel egy boldogabb jövőre iránt, melyet magunk, egyházunk a magyar haza számára kiküzdeni szent fogadalmat tettünk. Felejthetetlen napok voltak ezek s Debrecennek, a vén kollégiumnak varazsa mindent megaranyozott s megnyihitett, még a kemény szalmazsákokat is, a melyekre a százkezü rendezőbizottság — nem lévén hely a vendégfogadó házaknál fektetett. De ez se panaszként legyen mondva. Sőt. A rendező bizottság, a melynek élén Uray Sandor és Hajdu Zsigmond állottak, csak dicséretet érdemel. S az előzékenyiséget, melyet a város, egyház és egyházkerület részéről tapasztaltunk, nem fogjuk elfelejteni. Ezért kerestük fel küldöttségek által a polgármestert, Eröss Lajos püspököt, gr. Degenfeld József főgondnokot és a prezbitérium elnökeit. Megtiszteltük őket és sziveinkbe zártuk a tisztességért, a mit az Orle.-nak tettek. Nem nekünk, hanem a ref. egyháznak, a magyarságnak, az új, a boldogabb jövőre, melyért meghalni is kész vagyunk. Az ügyért, melynek szolgálatába állottunk, nekünk semmi se drága. Senki minket a szeretet e nagy szövetségétől soha el ne szakasszon. Ugy légyen!

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Az új mezőturi papok.** Valahára a nagy Mezőtur, a háborgó Mezőtur is eljutott ahoz, hogy a néh. Turgonyi Lajos elhalálozás

val, a Lencz Géza eltávozásával megüresedett belvárosi és újvárosi lelkészi állásokat betölthette. Megválasztotta volt pedig az utóbb említett tiszteletes és tudós férfiú (most már professor) helyére tiszteletes Kónya Gábort a kálmánista ifjúsági egyesület titkárát, egyértelműleg meghívás útján. A Lajos pap öröke pedig egypár szó híján, tehát csaknem egyhangulag Murányi János péceli lelkésszel tölthetett be, akit amaz emlékezetes választáson amely megfellebbeztetett s mindedig per alatt állott a legtöbb szavazatot kapta. Minden simán a legjobb rendben volna, ha a pártok a választásba belenyugodtak volna. Ugy halljuk azonban, hogy ismét fellebbezés készül s a turi papválasztás ügye ismét előkerül, ha csak az elégedetlenek meg nem gondolják a dolgot s bele nem nyugodnak az alkotmányos döntésbe, mely 300 szóval 28-al szemben ellenők esett ki s mely különösen is egy lelkes buzgó ifju papot juttatott e nagy egyház papi székébe. Szívükből kívánjuk legyen békessége vele Turnak s neki szerencse Tural.

— **Felhívás.** Hazánkban a statisztikai kimutatás szerint több százra megy a tanköteles korú vak gyermekek száma. S ezen nagy számból alig egynehányan keresik fel nevelő és taeintézetünket felvételi folyamodványaikkal, jóllehet a felvételt nyert növendékek teljesen ingyenes oktatásban részesülnek az e célra tett alapítványok kamatjövödelméből és az intézet dologi javadalmából. Oka ennek kétségtelenül azon körülményben keresendő, hogy a szegénysorsú szülők nincsenek tudatában annak, hogy a nevelő intézet áldást terjesztőleg működik, továbbá, hogy a gyermekek felvétele igazolt szegénység esetén teljesen ingyenes szokott lenni. A művelt külföldi államokban foganatosított hasonló eljárás eredményes voltától indítva, tisztelettel kérjük a lelkészkedő papságot, sziveskedjenek a hiveknek tudomására adni, 1-ször, hogy a vakok budapesti orsz. nevelő és tanintézete (VII. István-ut 95.) 5—14 éves korig vesz fel oly vakgyermeket, a kik a vakságon kívül más testi vagy szellemi fogyatkozásban nem szenvednek, 2-szor nevelés oktatásukról 8 éven át ingyenesen gondoskodik. Ezen idő alatt nemcsak szellemileg képezi ki őket, hanem tehetségükhöz képest zenében, iparban (kefekötés, harisnyakötés gépen, kosár és székfonás) és zongorahangolásban oly mérvű ügyességet biztosít számukra, hogy ekép keresetük után tisztességes módon való megélhetésüket lehetővé teszi. A felvételi okmányok szegénységi bizonyítvány alapján bélyegmentesek s ugyerre, valamint a felvételre nézve készséggel szolgálunk megfelelő űrlapokkal, illetőleg szabályzattal. Növendékeinkkel szeretetteljesen bánunk és őket későbbi éveikben is hivatásunkból kifolyóan támogatjuk. Kérjük ismételtlen a tisztelendő papságot, sziveskedjenek a szerencsétleneknek a felvétel módozataira nézve segédkezet nyújtani és őket a társadslomnak megmenteni. Nevelő intézetünk a folyó iskolai évben 210 vak gyermeket részesít oktatásban, kik mindannyian lelkileg és testileg lehetőleg jobban vannak ellátva, kedélyük vidám, testileg pe-

dig szembetűnően gyarapodnak. Azon reményünknek adunk kifejezést, hogy a humanizmus szent munkájában főtisztelendőségek támogatni fognak, vagyok Budapesten 1909 szept. 22-én. Kiváló tisztelettel Herodek Károly igazgató.

— **Megható családi ünnepély.** Megható családi ünnepély volt e hó 21-én a felső-szabolcsi bákai ref. lelkész Molnár Miklósnál. Két viruló szép leánva esküdt örök hűséget, vőlegényeik; Katinka, Szeles Gábor sátoraljaujhelyi adótiszt, Ilona, Nyitrai Károly hernádnémeti ref. tanítónak. Az esketési szertartást Nagy Kálmán lövöpetri-i Nagy István gemzsei testvér lelkészek végezték. A felette ritka alkalomból könnyeket fakasztva a templomban szorongásig megjelent közönség s meghívott rokonok szemekben, beszédeikkel. Az ünnepély szoros családi körben történt, melynek fényét emelte az a rendkívüli szerencse, hogy jelen volt kir. tanácsos Beregszászy István Zemplén vármegyei kir. tanfelügyelő is, mint az egyik vőlegény tanuja: násznagyi tisztjéből kifolyólag oly gyönyörű, eszmékben gazdag, mind pedig lebilincselő beszédében éltette az ifju házaspárokat. Felköszöntöket mondottak még: László Gyula, Babó Károly, Szeles Gyula törv.-széki bíró, Szeles Károly ügyvéd stb. A kedélyes hangulatban töltött szép ünnepély a reggeli idővel ért véget, midőn a fiatal párok és vendégek utnak indultak. Vezérelje őket az Isteni gondviselés. Isten áldása kísérje őket az élet nagy útján.

— **Jegyzőkönyv.** Alulírott igazolom, miszerint Ország Sándor és fia rákospalotai (Budapest mellett) orgonagyároscégnél a ratkószabadii róm. kath. templom részére rendelt orgona úgy művészi kivitele, mint kiválóan jó és kellemes hangja által mindnyájunk tetszését és megelégedését megnyerte, miért is a fentnevezett céget mindenkinek meleg pártfogásába ajánlani bátorodom. Ratkószabadi 1909. Kristófcsák János s. k. esperes plébános.

— **A M. P. I. új kiadványai.** A Magyar Protestáns Irodalmi társaság kiadásában megjelent s Hornyánszky Viktor főbizományosnál (V., Akadémia bérháza) kapható Hit és Szabadság, írta: Pfennigsdorf, németből fordította Gyalog István. Népszerű keresztény hitvédelmi munka, a „Házi Kincstár“ X. kötete. Ára csinos kötésben 2 korona. Utmutató a jelenkor hitbeli zürzavarai között. A nagy közönség által is élvezhető modorban írva. II. A Koszoru 1909. évi tíz új füzetete. Címük és szerzőjük: „A zsoltár és a himnusz“. Írta Szarka Lajos. „A hitetlen“, írta: legifjabb Szász Károly és „Az Itélet.“

Irta: Szuhay Benedek. „A pálinka ördöge“ Sárány Istvántól. „Szegedi Kis István“. Irta: Váradi Ferencz. „Az ital átka“. Boldog Balázstól. „Az Ur ösvényén“. Irta: Desewffy Berta. „Istennek minden lehetséges“. Csobánczi Józseftől. „Isten nem ver bottal“. Irta: Moravcsik Gyuláné. „A jéddi papné“. Szöts Farkastól. „A vér“ Irta: Forgács Gyula. E hiterősítő és erkölcsnemesítő füzetek a nagy közönség evangélizására szánt rövid dolgozatok. Ára minden egyes füzetnek 8 f. Tömeges terjesztésüket melegen ajánljuk a MPIT. tagjainak, a gyülekezetek pásztorainak és az iskolák vezetőinek. Ez a két népszerű kiadvány a MPIT. segítő tagjainak 1909. évi illetménye.

— **Thaly Kálmán halála.** A Rákócziak címerét most már csakugyan megfordíthatják, meghalt Thaly Kálmán, a nagy fejedelem történetírója, Mikes Kelemen utódja. Meghalt nem is oly nagyon késő vénségében, nem is annyira az étellel megelégedve, de a dicsőség telőpotján az életet jól felhasználva és tehetségét érvényesítve. Ritka embernek adatott ennyi szerencse s azért akkor is kegyelettel állanánk meg a koporsója előtt, ha nem tartozott volna hozánk s a kuruc kor emlékeinek az összegyűjtésével, a Rákóczi-féle szabadságharc dolgainak a felelevenítésével, nem tett volna nemzetünknek olyan nagy szolgálatot. Az akadémiában a kálvinista szabadelvű feltogásnak hatalmas bajnoka volt. Nagy sikert ért el mint író, nagyobbakat mint politikus, midőn a testvér harcra kész pártok között a békés kiegyenlítést kereste. Ő volt a koalíciónak is a legtiszteltebb s valóságos mithikus alakja s Napja, amely milleneumi ünnepségek alkalmával és szentelt hamvak hazahozatalakor állott a délponton, mégis épen ezzel a pártok közötti békén alapuló perverz szövetkezéssel kezdett hanyatlani. Egészsége megromlott s betegeskedni kezdett. Missiója betöltéséig ke lveitenné vált. Most hirtelen kidőlt s nem tartotta meg a haláltól sem a királyi kegy, mely rá is sugárzott, sem a még mindig kiadásra váró leveles ládák és kuruckori irások, melyek titkait senki se tudta jobban mint néhai való jó *Thaly* Kálmán, a történetíró, az erős kálvinista magyar, Debrecen városának volt képviselője, a kerület híres tanácsbírája, a kinek sirja felett ma az egész nemzet gyászol.

— **Egy jó tanító halála.** Mint a turkevei egyház gyászjelentéséből értesülünk Futó József turkevei református tanító, presbyter és egyházi jegyző élete 42-ik évében, rövid, de súlyos szenvedés után, ez évi szeptember hó 28-án elhunyt. A boldogult hült tetemei szept. 30-án

d. u. 3 órakor a református templomban tartandó gyászszerartás után tetettek nyugvóra. A. B. F. R. A.

Felelős szerkesztő:

Dr. Ferenczy Gyula.

Pályázat.

A püspökladányi református egyház pályázatot hirdet egy fitanítói állásra, melynek javadalma lakás vagy 300 korona lakpénz s 1000 korona készpénz évnegyedenként előre fizetve. Kötelessége a kimutatandó osztály vagy osztályok (ezidőszerint a III-ik fiuosztály) vezetése s felhívás esetén lelkész és énekvezér helyettesítése. Üresedés esetén jobb javadalmu állásra léphet elő. Pályázatok okt. 16-ig küldendők be. Az állomás nov. 1-ig elfoglalandó. Az orgonában való jártasság előnyt biztosít.

Püspökladány, 1909. október 1.

Református lelkészi hivatal.

Az összes iskolákban használt tankönyvek-, író-, és rajzszerek

kaphatók:

Hegedüs és Sándor

iskolai könyv- és papirkerekedésében

DEBRECEN.

Nagy képes árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldünk.

Hajdumegyei Népbank

mint szövetkezet.

Debrecen, Piac-u. 69. sz.

Kölcsönöket ad: 1. Kezességre egy vagy több elfogadható kezes jótálása mellett, még azon esetben is, ha a kezesek nem szövetkezeti tagok. 2. Jelzalog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 3. Zalog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre. 4. Előleg kölcsönöket a fizetett összeg kilenc-tizedrész erejéig, kezesség nélkül.

Minden 100 korona kölcsön heti 50 fillérével fizethető vissza, melyben a kamat is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

A törzsbetétek 6 százalékot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hét bármely napján utólag fizetendő legolcsóbb kamat mellett folyósít. A törzsbetét befizetések a hét bármely napján a hivatalos órák alatt eszközölhetők.

Vidéki tagok befizetését megkönnyítjük az által, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

Az intézet tagjainak száma öt évi fennállás alatt 4500-ra emelkedett a kik 20260 törzsbetétre több mint **Egy millió** koronát fizettek be. A kihelyezett kötvény állományunk pedig ez idő szerint a 1.600.000 koronát meghaladja.

Dr. Ferenczy Gyula,
alelnök.

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Dr. Revi Nándor,
jogtanácsos.

ifj. Widder Sámuel,
ügyv. igazgató.

Löfkovits Arthur

— órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok
nagy raktára.

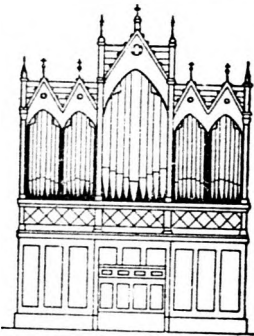
A református egyházak szállítója.

Rieger Ottó

villamos gépekkel berendezett és a kir. udvar orgonagyára. **Hazánk legnagyobb orgonájának a király orogooájának** (koronázási temlom) alkotója.

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.

A bécsi, párisi, pécsi stb. kiállításon kitüntetve. Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnymású csőrendszerű (pneumatikus) tartós nemes hangu orgonákat szállít 37 év óta 1600 orgonát szállított, közte a

„Király orgonáját“

amely mű ezidő szerint **Hazánk legnagyobb orgonája**. 16 változatú villanyerőre berendezve. Orgona javításokat és hangolásokat a legmérsékeltebb árban teljesít.

Orgona jókarban tartását elvállalja. Katalógussal, tervezetekkel és rajzokkal kívánatra díjmentesen szolgál.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utca 23. sz.

Fegyvertöltény-hüvelyek :

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.
Hüvely dugasz, réz-gyutacs.

Revolver és Flaubert töltények. Ólom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

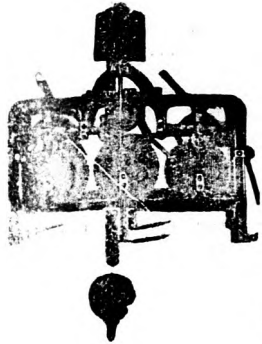
Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

— Főzőkonyhák. —

Toronyórák

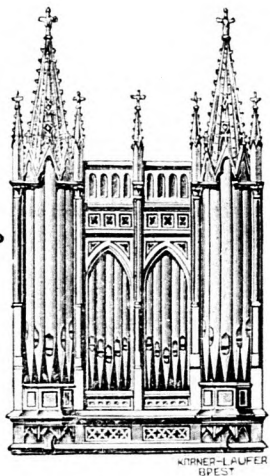
palota-, varosházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

A pécsi
orazágos
kiállításon
állami
aranyérem-
mel kitün-
tetve.

Alapított
1907-ben.

Alapított
1897-ben.

Angster József és Fia

P é c s.

Orgona- és harmoniumgyár

A budapesti bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlják
kitünő hang- és erős szerkezetű légnomatu és elek-
tromos berendezésű

O r g o n á i k a t

a legjutányosabb árak mellett. művészi kivitelben. —
Raktáron kitünő hangu

HARMONIUMOK minden nagyságban.

Elektromos fújtató készülékek.

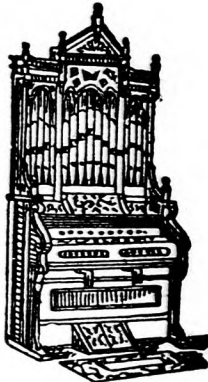
Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Harmonium.

vásárlók ne mulasszák el, mielőtt **Har-**
moniumot vesznek

Reményi Mihály

a magyar királyi Zene Akadémia házi hang-
szer készítőjétől, legujabb **Harmonium**
árjegyzékét kérni, melyet ingyen és bér-
mentve küld **Remenyi Harmonium**
osztálya. Budapest, Király-u. 58. szám.

Ezen választók a legjobb
iskolai és templomi haszná-
latra készült valódi

Aeol harmoniumok-

ban, melyeknek hangja tel-
jesen azonos az **Orgona**
hangjával.

Zongorák, Pianinók

a legolcsóbbtól a legfinomab-
big a legolcsóbb gyári ára-
kon.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköte-
szeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben.

Szent Bibliát és emléklapokat

különleges diszkötésben jubil-
leumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **táblákat**, melyek a szószéken
vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását
vászorra vagy papírra és ezeken kívül még számcs e
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikke nézve azonnal szolgálok, —
számítások a különleges munkákhoz, — mint *Diszáblák, Emlék-
lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletet
stylusban, levéltári okmányartók.*

Szántó József papi-, uri- és egyenruhakészítő Hódmezővásárhely.

Az egységes reform. papi diszruha.

Az „Országos Lelkész-Egyesület” című hetilap 1909. május 1-sei számában cégekről megjelent ajánlási sorok.

A papi egyenruha dolgában az a kérés van lelkésztársaimhoz, hogy az egyenruhát lehetőleg **Szántó József** Hódmezővásárhelyi szabómesterrel megtöltassanak készíttetni. Ezen ajánlatomat jó lélekkel, tapasztalásra alapítva teszem. Az én egyenruhám **Szántó** ur próba nélkül készítette és pedig akként, szabása igazán nem hagy fenn semmi kívánni valót. A kelme finomságát tekintve is allíthatom, hogy a ruhát a **Szántó** ur által adott minőségben olcsóbban más szabó sem készítheti. De meg nagyon felek, hogy ha mindenféle mesterekkel készíttetünk, majd nagyon sokféle lesz a ruhánk vagyis nem lesz egyenruhánk. Azt természetesen nem tartom lehetőnek, hogy a konkurenciából mindenkit kizárjunk: de azt legyen szabad kérnem, hogy nagyon megvalasszuk a mestert és lehetőleg **Szántó**val készíttessünk: aki mellett szakavatott és a pusztán levélbeli megrendeléssel próba nélkül is előállítási kepessegen kívül az is beszél, hogy mar eddig is sokat aldozott a ruha stilszerű előállításának előkészítése által kitűzött célunkért. Legújabbán egy teljes papi egyenruhát ajándékozott egyesületünknek, amelyet az ugyancsak általa ajándékozott üvegszekrényben a debreceni főiskola muzeumban helyeztünk el, mint az O. R. L. E. tulajdonát s egyik alkotásának látható bizonyosságát.

Dr. Baltazár Dezső
elnök.

Egy ilyen általam készített teljes disz papi öltöny (minta-öltönyt a debreceni akadémia muzeumban van elhelyezve, melynek kivitele szerint egyformán készülnek az általam szállítandó ref. papi egyenruhák amiért a megrendelésekhez feleslegessé tettem a szövetminták előzetes küldését és a hosszadalmas levelezéseket. Fenti ruhákat készíttetni óhajtó érdeklődőknek bővebb felvilágosítást, ez ügyben képes árjegyzékeket mértékveteli magyarázattal ingyen és bérmentve küldök.

Teljes tisztelettel

Szántó József

papi-, uri- és egyenruha szabó.

Telefon 292.

Telefon 292.

Központi drogueria

Debrecenben, Piac-utca (Városház-épület)

Gazdasági és gyártelepek részére előírás szerint berendezett mentőszekrények, kötszerek, desinficiálószeresek Creolin, Carbol, mindennemű állatgyógyászati cikkek és műszerek. Sertés és marha tápporok és Fluidek nagy raktára, ugyancsak nagy választék mindenféle gummia r u k b a n s é r v k ö t ő k b e n, valamint fényképezéshez szükséges vegyszerekben.

Telefon 292.

Telefon 292.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

TEMESVÁR.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-Nagytenyészetek.

(Növelési terület 94 hold.)

Világkivitel

A legjobb magvak. A legnemesebb csemetefák. A legszebb diszfák, cserjék, rózsák, fenyők.

Kertészeti kézikönyv dilettánsoknak.

Dus főárjegyzék ingyen

TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweizeri és honi gyártmányu porcellán,
valamint Meidinger köpeny és öntött

vaskályhák.

Minden szerkezetü vas- és porcellánburko-
latu konyhák. Multiplicator hőfejlesztő
kályhabetétek, vadászfegyverek és
felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

Lőporáruda.

Ujdonság! Browning-rendszerü
ismétlő fegyver
190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak,
vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdó-
készletek, fényezett konyhafelszerelések,
gépmangorlók és facsarók, gummi átvonattal

CLAYTON & SHUTTLEWORTH

Budapest, Váci-körút 68,

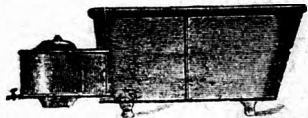
által a legjutányosabb árak mellett ajánlatosak.

Locomobil és gőzcséplőgépek,

szalmakazalozók, járgány-cséplőgépek, lóhere-cséplő,
tisztító-rosták, konkolyozók, kaszáló- és aratógépek,
szénagyűjtők, boronák, sorvetőgépek, Planet Jr.
kapálók, szecskavágók, répvágók, kukoricza-
morzsolók, daráló, őrlőmalmok, egyetemes
ecsel-ékek, 2- és 3-vasu ékek és minden
egyéb gazdasági gépek.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

baktai EGRY FERENCZ

Pozdeck és Thury utóda.

Kisgejőczőn

Ung megye

Alapitva 1793-ban.

Budapesten

VI. Lehel-u. 8/a.

Alapitva 1847-ben.

Harangöntőde.

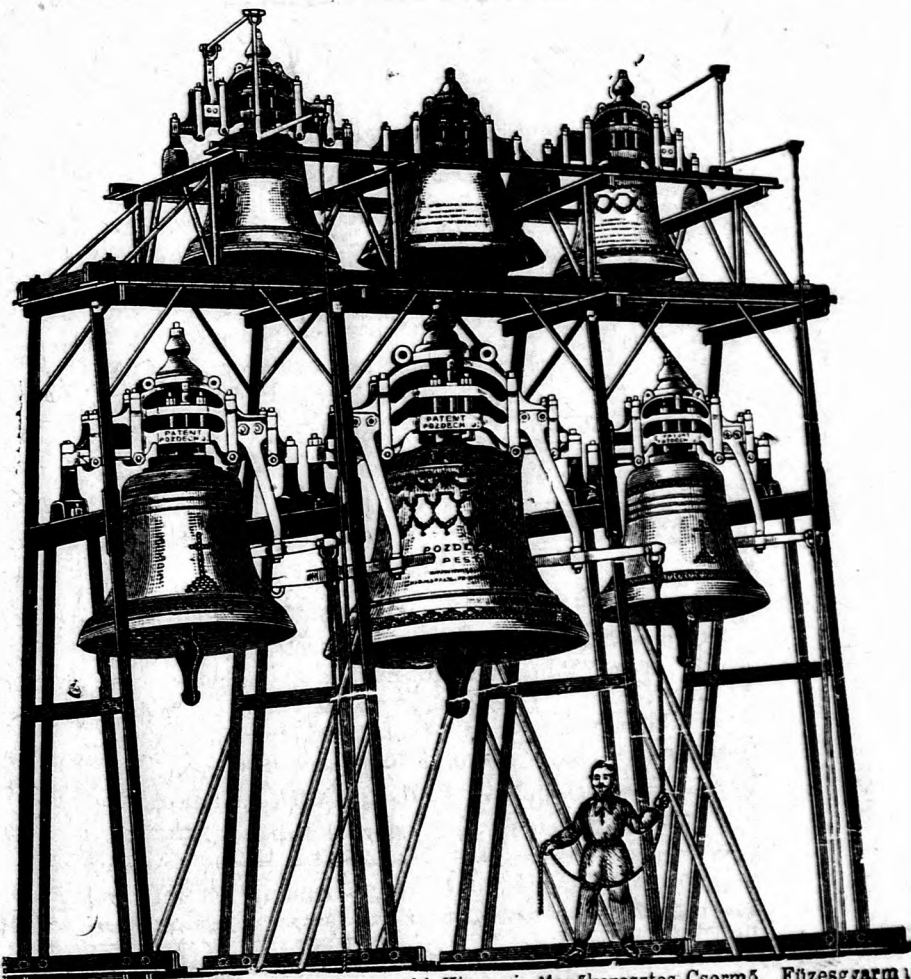
Készíték Budapesti és kisgejőczi műhelyemben
minden nagyságu és hangu harangokat a kívánt
összhangban, a legnagyobb felelősség mellett. Fel-
szerelve új modern forgatható vaskoronával, a me-
lyek elmés szerkezetüknel fogva a tornyot megóv-
ják a rázkódástól, és a harang tartósságát is be-
láthatlan időre biztosítják. Emellett könnyü jára-
tuknál fogva egy ember által egyszerre több ha-
rang is húzható. Készíték vasharanglábakat, álló
vagy fekvő szerkezetben a legszebb és legjobb ki-
vitelben.

Nagyobb harang öntetett általam Kisgejőczőn
közel egy ezer darab, és budapesten 1650 drb.
felszerelve Budapestén az európai híru Pozdech-féle
vaskoronákkal és Kisgejőczőn a saját találmányu
szabadalmazott koronákkal, amelyekert igen sok
kítüntetést (külföldön is) és elismerő iratot kaptunk.
Hajdu és Biharvár-megyék területén a következő egyházak
kaptak harangokat: u. m. Hajdunánás, Hajdudorog,
Hajduböszörmény, Hajduhadház, Hajduszoboszló, Bal-
mazyujváros, Püspökladány, Nádudvar, Debrecen, Mike-
pércs Derecske, Bagamér, Báránd, N.-Várad, N.-Szalonta,
N.Bajom, N.-Léta, N.-Szántó, Berettyóújfalú, Ér-Diószeg, Ér-Endréd, Ermihályfalva, Ér-Hatvan, Biharpüspöki, Kismarja, Mezőkeresztes, Csermő, Fűzesgyarmat,
Mezőgyán, Mezőkövesd, Pocsaj, Gálos petri, Tiszavalk, Tiszalucz, Arpád, Erdőgyarok, Hosszupálvi, Bihardiószeg Feketebátor, Szakál. stb.

Képviselő és
bizományi
raktár

Laczka László

géplakatos mester
Debrecen,
II. Bethlen-utca 48. sz.

Király balzsam Köszvény és csusz ellen.

◆ ◆ Legujabb gyógyszer. ◆ ◆

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. Király-balzsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuz**nál továbbá meghűléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a **Hajdusági pedrót!!** híres

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszerű” gyógyszerháza a hol mindenn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek erdelti árakban szerezhetők be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és
ereöntődeje, szivattyúgyár

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% suly és ármegetakarítás éretik el. Kitűnő jó hang és tartóságáért több évi jótállás. Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen löditható vas harang felszerelések, melyekkel egy ember több harangot huzhat és tűzmentes vas-árványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kitását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való felszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel kitüntette.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládával. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Országgh Sándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel” (első díj) és „Ferenc József lovagrenddel”, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel” (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel” (első díj) kitüntette, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitűnő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnyomatu (pneumatikai) orgonákat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig 700-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmiumok tetszésszerinti rajz és változat összeállításal rendelésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.

Nyomatott a Debreceni Protestáns Lap könyvnyomdájában.